

TOMASZ A. NOWAK

Z DZIEJÓW KOŚCIOŁA POD WEZWANIEM ŚW. MARII MAGDALENY W RADOMSKU

Z nielicznych prac dotyczących dziejów Radomska, tylko kilka podejmuje, zresztą bardzo ogólnie, temat historii kościoła pod wezwaniem św. Marii Magdaleny¹. Żaden z autorów jednak nie podaje daty powstania tego kościoła, ani tym bardziej choćby w zarysie jego dziejów. Jedynie ks. A. Sztajno pisze, że w 1520 r. królowa Bona uczyniła jakiś niewielki zapis na odrestaurowanie tej świątyni². Niestety, autor ten nie podaje źródła, z którego ową wiadomość zaczerpnął. Ale informacja ta jest błędna, świątynia w tym czasie jeszcze nie istniała, o czym niech świadczy choćby fakt nie wymienienia jej przez Jana Łaskiego w *Liber beneficiorum*³ wśród radomszczańskich kościołów i altarii. Nic na ten temat nie wspominają dokumenty Bony z 1543 r. dotyczące klasztoru franciszkanów z Radomska⁴, ani też inne, pochodzące z tego samego roku i mówiące o wikariuszach z Radomska⁵.

Poniżej postaramy się dowieść daty ufundowania altarii pod tym wezwaniem w okresie późniejszym i przedstawić na bazie źródłowej przeszłość kościoła. Praktycznie jedynym źródłem informacji na ten temat jest jeden poszyt

¹ R. Hube, *Kościół parafialny Stary i Nowy w Radomsku*, wyd. I Warszawa 1876, wyd. II Radomsko 1993, s. 47 – 48: (W niniejszej pracy posługujemy się wydaniem II. Jest ono pozbawione aneksu z dokumentami dotyczącymi Radomska, co bardzo zubaża to wydanie książki Romualda Hubego, gdyż przeważnie dokumenty te nie zachowały się do dnia dzisiejszego. W razie konieczności zacytowania wspomnianych dokumentów cytować będziemy z konieczności wydanie I tej pracy); S. Sankowski, *Z dziejów miasta Radomska (do 1939 r.)*, Radomsko 1995; A. Sztajno, *Z dziejów genezy i rozwoju Radomska w okresie od XI/XII do XVI wieku*, Radomsko 2003, s. 68; J. Związek Ks., *Dzieje instytucji kościelnych w Radomsku*, [w:] *Z dziejów Polski do XX wieku. Księga jubileuszowa ofiarowana profesorowi Ryszardowi Szwedowi*, redakcja naukowa Tadeusz Dubicki, Tadeusz Panecki, Częstochowa 2004, s. 169.

² A. Sztajno, *Z dziejów genezy ...*, s. 68.

³ J. Łaski, *Liber beneficiorum archidiecezji gnieźnieńskiej*, t. I, Gniezno 1880, s. 494 – 499.

⁴ S. Sankowski, *Klasztor O.O. Franciszkanów w Radomsku (szkic historyczny)*, Radomsko 1937, s. 11.

⁵ R. Hube, *Kościół parafialny Stary ...*, wyd. I, dokumenty nr IV i V, s. XIII – XV.

kopii dokumentów z XVII w. wykonanych w stuleciu następnym (dokonano wówczas wypisów z nieistniejących już dziś ksiąg miejskich Radomska) oraz dokumentacja kościoła sięgająca połowy XIX w.⁶

1. Fundacja prebendy

Kaplica znajdująca się na terenie parafii lub specjalny ołtarz w kościele nosiły nazwę altarii lub prebendy. Fundowano je z prywatnej inicjatywy, chcąc zapewnić sobie zbawienie. Altarzyści i prebendarze nie byli bezpośrednio zobowiązani do pracy w parafii. Zdarzało się jednak, że byli zobowiązywani do pomocy plebanom, szczególnie przy słuchaniu spowiedzi wielkanocnej⁷. Za to do ich obowiązków należało odprawianie regularnie, w określonych dniach, mszy świętych w intencji zbawienia dusz fundatorów⁸. Altarie najczęściej istniały w parafiach miejskich⁹.

Pierwszą źródłową wzmianką na temat tej świątyni jest zapis o kupnie pola w 1613 r. przez jej prebendariusza, ojca Stanisława Łobodka¹⁰. Jednak dopiero na podstawie kolejnych dokumentów można ustalić datę fundacji.

Zachowało się kilka odpisów układu pomiędzy władzami miasta a ks. prebendarzem z 1620 r.¹¹. Zacytujemy fragment tego pisma, gdyż rozwiązuje on kwestię nie tylko daty powstania prebendy, ale też i ważnej kwestii prezencji na nią. *Erekcya kościoła Maryi Magdaleny Świętej. Postanowienie z xiędzem prebendarzem Maryi Magdaleny Świętej kościoła provisores ecclesiae. My Jan Korzonek Burmistrz Radomski na ten czas będący, Piotr Paul, Marcin Panoszka, Woyciech Przegięty Rayce Miasta Radomskiego, iako Prowizorowie kościelni, także Xiądz Waclaw Prebendarz Kościoła Świętej Maryi Magdalen na ten czas będący, wszyscy łącznie zeznaiemy, żeśmy uczynili postanowienie pewne na wieczne czasy trwające, a to ze strony porządku służby Pańskiej w kościele Maryi Magdaleny Świętej, który powinien się odmienić, gdyż też nowe y nie małe fundacye nad stare, które też były nie małe, przypadły do tego kościoła wyżey pomienionego: Strzyżyńskie y insze według inwentarza niżey wymienionego y dostatecznie uczynionego takim sposobem. Iż ten xiądz Waclaw prebendarz na ten czas trzymający y po nim następcy*

⁶ Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej (dalej jako: AACz), Radomsko: Ś. M. Magdalena (dalej jako: R ŚMM) 1613 – 1851, Legata i dokumenty praw służebności kościoła w Radomsku od niepamiętnych czasów, sygnatury brak

⁷ E. Wiśniowski, *Organizacja parafialna w średniowieczu*, „Znak”, 11 – 12, r. 1965, s. 1468.

⁸ J. Dowiat, *Historia Kościoła katolickiego w Polsce (do połowy XV wieku)*, Warszawa 1968, s. 203.

⁹ Tamże; E. Wiśniowski, *Organizacja parafii ...*, s. 1468.

¹⁰ AACz, RŚMM, s. 5.

¹¹ Odpisy z 1677, 1689, 1765, 1796 r. różnią się od siebie, w niektórych pomijane są pewne kwestie, w dodatku niektóre są zniszczone i słabo czytelne. W związku z tym w niniejszej pracy posługiwać się będziemy tym z 1677 r. jako najbardziej czytelnym i najpełniejszym.

albo sukcesorowie jego w tym kościele nie wymawiając się żadnymi trudnościami, będzie powinien odprawiać na każdy tydzień cztery Msze Święte czytane, to jest w Niedziele, Wtorek, Piątek, w Sobote in tempore, a gdzieby ten xiądz prebendarz y sukcesorowie jego byli w tym niedbali y służby Bożey nie odprawowali, tedy Urzędowi Miasta Radmskiego wolno będzie z Fundacyi Strzyżyńskiej wszystkie czynsze odiawszy przekazać dwie lekcye do farnego kościoła do ołtarza któregokolwiek, według zapisu niekiedy tego Bartłomieja Strzygi mieszczanina Radomskiego w aktach Burmistrzowskich uczynionego¹². Ten cytat daje więc odpowiedź na pytanie, kto był fundatorem prebendy oraz do kogo należało prawo prezencji.

Przytaczane fragmenty mówią o momencie erekcji prebendy, nie wiadomo natomiast kiedy doszło do wybudowania kościoła. Układ z 1620 r. wspomina, że Stanisław Płata dał 7 zagonów ziemi na Międzydrożu *pro fabrica ecclesiae*¹³. Trudno z tego lakonicznego zapisu wywnioskować, czy w tym miejscu już wówczas kościół był wybudowany, czy nastąpiło to później. Przekaz źródłowy informujący o budynku posiadamy dopiero z 1683 r., kiedy to zapisano, że *ecclesia ipsa reparatione eget, in minori choro tantum murata, non bene constat de consecratione*¹⁴. Katalog Zabytków Sztuki podaje, że najstarsza część powstała najprawdopodobniej w okresie renesansu¹⁵. Wskazywałoby to, że kościół miał być wybudowany najpóźniej w latach 20. XVII w.

Wiemy natomiast, gdzie kościółek został usytuowany. Świątynię wystawiono przy ul. Krakowskiej, zwanej też w źródłach *via regia*¹⁶. W celu lokalizacji w miejscowej topografii używano też określenia opisowego, że leży ona w południowym przedmieściu przy drodze do Pławna (1765 r.)¹⁷. Miejsce to nazywano także *przedmieściem krakowskim*, a samą świątynię *kościółem na piaskach*¹⁸. W 1662 r. po raz pierwszy pojawiło się nietypowe dla tego regionu i wyznania określenie cerkiew: [...] *in avenis vulgo Cyrkiew ab antiquo dicto*¹⁹. Trudno wyjaśnić genezę potocznej nazwy tego kościoła, czy też kaplicy, bo oba określenia pojawiają się zamiennie w źródłach²⁰.

Cytowany powyżej układ wspomina o mieszczaninie Bartłomieju Strzydze. To jego należy uważać za fundatora – co potwierdza też fakt nazywania tej prebendy od jego nazwiska Strzyżyńską – który w akcie erekcyjnym zastrzegł sobie przeniesienia uposażenia do kościoła farnego. *Należy też do*

¹² AACz, RŚMM, s. 13 – 16.

¹³ Tamże, s. 21.

¹⁴ AACz, RŚMM, s. 77.

¹⁵ *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. II, z. 8, Warszawa 1958, s. 19.

¹⁶ A. Sztajno, *Z dziejów genezy ...*, s. 68.

¹⁷ AACz, RŚMM, s. 111.

¹⁸ R. Hube, *Kościół parafialny Stary ...*, s. 47.

¹⁹ Tamże, s. 32, 117.

²⁰ AACz, RŚMM, s. 9, 175.

tego kościoła majątność Strzyżyńska od Nieboszczyka Bartłomieja Strzygi przed morem gwałtownym, który był in anno millesimo sexcentesimo primo (1601 r.). Tę datę należy też traktować jako moment erekcji prebendy. Na temat samego fundatora nie można nic więcej powiedzieć. Na pewno bezpośrednim powodem uczynienia takiego zapisu był obawa przed zarazą. Wszystkie jego dobra miały przypaść kościołowi wraz z momentem śmierci, która nastąpiła najpewniej 4 lata później. Majętność ta [...] w dyspozycją kościelną in usum nie przyszła aż in anno millesimo sexcentesimo quinto²¹ (1605 r.). Nic nie wspomina tu o rodzinie Bartłomieja, więc albo jej nie posiadał, albo wydzielił fragment swego majątku na ten zapis, a resztę zatrzymali spadkobiercy. W szczerkowo zachowanych odpisach ksiąg miejskich nigdy nie pojawiali się żadni spadkobiercy Strzygi.

Nad tym zagadnieniem prawa prezencji zastanawiał się już R. Hube. Cytuje on wizytację z 1800 r., która podała, że na pewno nie należała ona do kościoła parafialnego²². Przywilej ten posiadały radomszczańskie władze miejskie, ale z czasem utraciły go na rzecz proboszcza kościoła pod wezwaniem św. Lamberta. W 1683 r. stwierdzono, że [...] *ecclesia haec est de iure patronatu et collatione plebani [...]*²³. Kilkadziesiąt lat później, w 1765 r. napisano: *iuris collationi oppidanorum Radomscensis*²⁴. Faktem jest jednak, że prebendarzy mianowali proboszczowie. Nie wiadomo skąd się wzięły te rozbieżności. Wydaje się, że dokument z 1683 r. podaje stan faktyczny, a ten z 1765 r. stan prawny w tej kwestii.

2. Uposażenie prebendarza

Do 1620 r. prebenda posiadała już znaczny majątek. *Ażeby dobra wszelakie do tego kościoła należące nieginęły y do tego żeby xiądz prebendarz wiedział y po nim sukcesorowie iego za co takowy się powinności podjął, tedy z wielką pilnością y staraniem zebrane są proventa, tak stare iako y nowe, tym sposobem inwentarz Ról Kościoła Świętego Maryi Magdaleny. Należy do tego kościoła nayprzód Rola w Kietlińskim polu, to iest półdziałek od Mieyskiej drogi poczawszy, która się ciągnie aż do granic Kietlińskich. Mieyscem siedem zagonów, mieyscem osiem i dziewięć, leżące między rolami Wąsowa z iednej strony a Kaliszowa z drugiej strony. Ogród nadany od xiędza Błażeya Symonka plebana gidelskiego, którego iest zagonów ośm między ogrodami z iedney strony Kiesieleńskim a z drugiej strony Syminkowskim, przy którym ogrodzie iest łączka, która się ciągnie aż do rzeczki Mieyskiej. Item iest łączka,*

²¹ Tamże, s. 15.

²² R. Hube, *Kościół parafialny Stary ...*, s. 47.

²³ AACz, RŚMM, s. 75.

²⁴ Tamże, s. 111.

którą zapisała Łobodkowa w końcu ogrodu Kurkowskiego, także się ciągnie aż do tej rzeczki między łąkami z jednej strony Korzonkowej, a z drugiej strony Piądzikowej. Item rola Szklaniuska, którą odkazali Kmitowie pospołu z tą Szklaną Rolą od Wawrzyńca Pierzchały zapisane do tego kościoła na Małym Międzydrożu pięcioro tej stajenek po czterech zagonach w stajaniu od drogi Wilzny aż do Gidzielskiej. Rola od Marcina Łepczyka nadana na Wielkim Międzydrożu dwie staj, a wszystkiem jest po dwanaście zagonów od Gidzielskiej drogi aż do drogi, która się ciągnie do Gumiennej. Rola od Stanisława Płaty dwie staj siedmiu zagonów na tymże Międzydrożu, która dał pro fabrica ecclesiae, jeżeliby który powinny chciał wykupić, tedy powinien dać dwadzieścia grzywien. Należy też ogród ośmiu zagonów starej fundacji między ogrodami z jednej strony Maryanowym a z drugiej strony Dłuskiego. W tym miejscu wyliczono wspomniany już wyżej zapis Bartłomieja Strzygi. Podarował on naprzód Dom, stodoła, rola, to jest dom na ulicy Krakowskiej między domem Skłocińskim z jednej strony a placem aptekarzowym z drugiej strony, przy którym domie jest y stodoła. Pola nadane od tegoż Strzygi w Wielkim Polu z jednej strony Pluciński a z drugiej strony Rzeszotkowy. Item należy do tego kościoła łąka w łęgu kupna naprzeciwko Dębnicy rzeki między łąkami Nikodymowska a Choycińska²⁵.

Prebenda posiadał także dochody z zapisów dokonanych w późniejszym czasie. W 1670 r. Jan Świętek zapisał 100 florenów dla kościoła i taką samą sumę dla szkoły w Radomsku²⁶. Sumy te zabezpieczył na polu zwanym Sikorzyńska w Polu Kietlińskim²⁷.

Osobną grupę zapisów stanowią transakcje zwane wyderkami²⁸. Najogólniej można stwierdzić, że wyderek była to sprzedaż nieruchomości z prawem odkupu. W 1620 r. prebenda ta posiadała z tego tytułu następujące zapisy: *naprzód u potomków Bogaczewskich sto czterdzieści złotych według zapisu czynszu dają na Dzień Św. Marcina ośm złotych. Item u potomków Kesi nieboszczki od ogroda dają czynsz na to święto groszy szesnaście. Item u pana Panoski na maiętność Stobienskiej dwadzieścia grzywien y pułtrzeci czynsz na to święto złotych pułtrzecia groszy trzy. Item u Jakuba Bogaczyka grzywien dwadzieścia y groszy piętnaście czynszu na to święto czynszu pułtora złotego. Item u Błażeja Reski pięćdziesiąt złotych czynsz na to święto puł czwartego.*

²⁵ AACz, RŚMM, s. 21. W tym miejscu numeracja jest zachwiana, wg kolejności winna być ta strona 16. Nie wiadomo z czego owa nieścisłość wynika.

²⁶ Jest to jedna z nielicznych wzmianek o funkcjonowaniu w tym czasie szkoły w Radomsku w XVII w. – zob. T. A. Nowak, *Z dziejów szkoły elementarnej w Radomsku*, „Ziemia Częstochowska”, t. XXX, 2003, s. 121 – 145.

²⁷ AACz, RŚMM, s. 65.

²⁸ Na ten temat zob. B. Lesiński, *Wyderek, czyli sprzedaż nieruchomości z prawem odkupu w prawie polskim od XV do XVII wieku*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. XXVIII, 1976, z. 1, s. 19 – 67.

go złotego. Item u Tomasza Secemskiego złotych trzydzieści y cztery czynsz na świętego Marcina złotych dwa groszy dziewięć. Item u pana Rychlika Woyciecha piętnaście grzywien czynsz na Święty Marcin złoty groszy sześć. Item u Pana Susta Jakuba osiem grzywien czynszu na Święty Marcin złoty groszy sześć. Item u Woyciecha Piędzika czynsz od Roley pro festo sancti Adalberti złoty ieden. Item na roli Benowey grzywien dziewięć. Potemkowie Macieia Kalaia płacą czynsz na święty Marcin złoty ieden groszy sześć. Te wszystkie czynsze szafarze będą winni odbierać a xiędzu prebendarzowi Świętey Maryi Magdaleny oddawać na co rękoma swoiemi y sigillum Miasta przykładamy²⁹. Zachowało się również dwadzieścia kilka odpisów transakcji z XVII stulecia, w których stroną była prebenda.

W 1613 r. Dorota Goleniowa i jej córka Zofia sprzedały kościołowi ok. 7 zagonów ziemi. Rola ta leżała między polami Sławkowej i Odojewskiego oraz kolejne 10 zagonów, które zaczynały się od drogi Pławińskiej i ciągnęły aż do granic Strzałkowa. Połowę tej ziemi oddały w dzierżawę, a drugą sprzedały za 80 florenów³⁰.

Dwa lata później Małgorzata Szaczkowa zapisała 10 grzywien na wyderk na polu w *Wielkim Polu*. Jej ziemia rozpoczynała się od drogi Birkowskiej i ciągnęła aż do drogi Strzałkowskiej. Pole to miało 4 zagony powierzchni i z niego na każdy św. Marcin (1 listopada) płaciła po 24 gr.³¹

W 1646 r. Szymon Piotruni za 2 floreny i 15 gr na wyderkaw sprzedał swe pole (60 zagonów) zwane *Swierznica* za sumę 60 florenów. Za taką samą sumę i tego samego roku swego pola, zwanego *Piotrowski*, pozbyli się Zofia i Krzysztof Bobrzyńscy. Leżało ono między polami *Vlbakowski* i *Walaszek*³². Maciej Sołtys po śmierci drugiej żony, Marianny Pustowskiej, sprzedał w 1670 r. pole o powierzchni 2 zagonów za sumę 17 florenów³³.

W 1683 r. prebenda weszła w posiadanie domu wraz z folwarkiem na ul. Kietlińskiej³⁴.

4 lata później dokonano kilka kolejnych zakupów. Stanisław Rutkowski i jego żona Ewa Żułkówna za 41 florenów sprzedali pole nazywane *Choyczyńskie*³⁵. Andrzej Wiciński wraz z żoną Ewą Frydrychówną sprzedali łąkę za młynem zwanym *Chroszczek* za 50 florenów³⁶. Dorota, wdowa po Wawrzyńcu Filipowiczu, wraz z synami Mikołajem Kotłarzem, Maciejem Bobickim, Janem Brzuchańskim i ich żonami odsprzedali prebendzie opuszczony staw

²⁹ AACz, RŚMM, s. 22.

³⁰ Tamże, s. 6.

³¹ Tamże.

³² Tamże, s. 27.

³³ Tamże, s. 49.

³⁴ Tamże, s. 75.

³⁵ Tamże, s. 83.

³⁶ Tamże, s. 85.

za 10 florenów. Agnieszka Futrowa, wdowa po Jakubie Futro, sprzedała pole zwane *Uwrocie*, mieszczące się nieopodal opuszczonego stawu za 6 florenów³⁷. W roku następnym Marianna Mękwińska z mężem Krzysztofem Sobierajem sprzedały pole leżące w Wielkim polu za 100 florenów³⁸.

W roku 1688 szlachetna Anna Kochowska sprzedała ogród Włodkowski za 6 florenów. Pożyczyła też 30 florenów pod zastaw ogrodu o powierzchni 9 zagonów³⁹. Ten rok był także obfity w inne nabytki. Baltazar i Katarzyna Chrzęszczowie zapisali swoje pole zwane *Ciężkowskie*⁴⁰. Za 12 florenów Krzysztof Gowarzynek i jego żona Kozłowska sprzedali pole *Kaliszewska*, leżące w miejscu zwanym *Pod Gumienne*⁴¹. Szymon Mielczarski i Małgorzata Horustkówna sprzedali pole leżące *Uglinianek* (11 zagonów) za 150 florenów⁴².

10 zagonów ziemi prebenda kupiła za 30 florenów od Andrzeja Palegi i jego żony Katarzyny Urzeszczanki⁴³. Szlachetny Jan Milejowski wraz z żoną Jadwigą sprzedali za 170 florenów rolę w Polu Kietlińskim⁴⁴. Niejaki Kochowski pożyczył od kościoła 30 florenów, które zabezpieczył na ogrodzie⁴⁵.

Rok później zakrystian kościoła parafialnego, Jan Bogacki z żoną Elżbietą, sprzedali za 30 florenów 12 zagonów ziemi, leżących w polu nazywanym *Macherzyński*⁴⁶.

Ostatni z XVII – wiecznych dokumentów nie mówi o zakupie jakiś dóbr, ale o zaprzeczeniu długu. W 1684 r. Małgorzata Dzwonowska, mieszkanka radomszczańska, sporządziła swój testament, w którym zaprzeczyła, jakoby miała dług 30 zł wobec kościoła św. Marii Magdaleny⁴⁷, ale genezy tej należności nie podano.

W 1774 r. Maciej Proszczyński, będący w tym czasie burmistrzem, sprzedał kościołowi pole znajdujące się w Wielkim Polu, między gruntami Suppowskiej i Stanisława Woszczek. Pole miało 10 zagonów i kosztowało 160 florenów⁴⁸. W tym samym roku swe pole sprzedali także Marcin Woszczek z żoną Anną Buczanką za 213 florenów. Ziemia była w trzech częściach i zwana była: Piędzikowa, Choyczyńska i Burzyńska⁴⁹. Podobnie w tym czasie postąpili szlachetna Anna Włodkowska i jej mąż Stanisław Kochowski wraz

³⁷ Tamże, s. 87 – 88.

³⁸ Tamże, s. 89.

³⁹ Tamże, s. 91 – 92.

⁴⁰ Tamże, s. 92.

⁴¹ Tamże, s. 93.

⁴² Tamże, s. 95.

⁴³ Tamże, s. 96.

⁴⁴ Tamże, s. 99.

⁴⁵ Tamże, s. 151.

⁴⁶ Tamże, s. 101.

⁴⁷ Tamże, s. 80 – 81.

⁴⁸ Tamże, s. 51.

⁴⁹ Tamże, s. 52.

z siostrzeńcem Grzegorzem Pleszką. Ziemia, której się pozbyli miała 10 zagonów, za nią i stojąca na niej stodołę otrzymali 100 florenów⁵⁰.

Rok później Florian Secemski sprzedał pole w Międzydrożu (34 zagony) za sumę 110 florenów⁵¹. To ostatnia znana nam transakcja zakupu ziemi przez prebendę. Brak w późniejszym czasie tego typu inwestycji świadczy o rozpoczętym już procesie upadku kościoła i jego majątku.

Pod koniec XVIII w. majątek kościelny był w stanie katastrofalnym⁵². W 1796 r. zapisano, że przez lat kilkadziesiąt, gdy nie urzędował tu ksiądz [...] *wiele ról, łąk, ogrodów podług inwentarza brakuie*⁵³. W 1797 r. zasiano na gruntach kościelnych jedynie 7 korcy żyta, 2 jęczmienia, 4 owsa i 6 tataraki⁵⁴.

W 1798 r. ks. Wojciech Adamski obejmując prebendę *niewiele zastał z dawnego inwentarza, ani sprzętów gospodarskich w teyże prebendzie, ponieważ wszystkie mobilia i sprzęty gospodarskie a nawet y krescencya po tymże ś.p. X. Maksymilianie Lisowskim pozostałe poszły pod licytacją i to wszystko rozebrane zostało, został się tylko zasiew zimowy i wiosenny niedokończony i bardzo szczupły, którego specyfikacya niżej się położy, i cztery krowy stare mało co do pożytku zdadne, a temu miejscu przez śp. X. Maksymiliania Lisowskiego odkazane i testamentem legowane*. Dwie krowy ks. Adamski sprzedał jesienią, gdyż – jak przewidywał – i tak by zimą padły. Za jedną otrzymał 25 zł, a za drugą 32 zł. *Drugie dwie pozostałe przenosząc się tenże X. Prebendarz następcą z prebendy Radomskiej na beneficjum pławińskie w roku 1801 zabrał ze sobą do Pławna, puściwszy prebendę w Radomsku w dzierżawę. Lecz wkrótce z tych jedna zdechła w Pławnie na motylicę, druga także dla starości, bo już i zębów nie miała i przebodzoną była, sprzedać musiał, za którą wziął złotych polskich 51. Za skórę zaś z krowy zdartey wziął zł 18⁵⁵.*

Ks. Adamski wydzierżawił majątek prebendy Franciszkowi Szmerowskiemu do 1806 r.⁵⁶ W 1804 r. podliczono, ile prebendarz powinien otrzymywać rocznie czynszu z wszystkich dawnych zapisów. Suma ogólna winna wynosić 48 zł i 14 gr. *Te wszystkie czynsze powinny byli szafarze mieyscy odbierać i do rąk xiędza prebendarza Ś. Magdaleny oddawać [...]. Lecz iak się kościół Magdaleny i rezydencyja prebendarza zmarnowała i księdza przy tey prebendzie przez lat blisko trzydzieści nie było, od tego czasu wszystkie wyżey wyrażone czynsze upadły i nikt ich teraz nie daie, ani się o nich 3 dopytać nie można⁵⁷.* W 1805 r. z tego obowiązku wywiązywała się tylko jedna osoba. *Jeden tylko czynsz, który niedawno powstał, ma pewny prebendarz*

⁵⁰ Tamże, s. 55.

⁵¹ Tamże, s. 61.

⁵² R. Hube, *Kościół parafialny Stary ...*, s. 47.

⁵³ Tamże, s. 131.

⁵⁴ Tamże, s. 149.

⁵⁵ AACz, RŚMM, s. 148.

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ Tamże, s. 143.

*Ś. M. Magdaleny zł 6 polskich wynoszący, który corocznie opłaca z gruntu do M. Magdaleny należącego, a pod Kempą sytuowanego, Stefan Klekowski, który się na tym gruncie zbudował, chałupę, stodołę i obórkę postawiwszy za śp. X. Maksimiliana Lisowskiego, lubo nie mając żadnego od nikogo konsensu, a ten czynsz corocznie wypłaca na św. Marcin*⁵⁸.

Prebenda żadnych podatków nie płaciła, nie licząc rocznie płaconego poddymnego (12 zł) z domu prebendarskiego. Za ks. Adamskiego podatki opłacano do 1804 r. Dawano jako furaz owies i siano, *lecz niejednakowy w każdym roku wszakże. W roku 1805 w miesiącu kwietniu zapłacono do kassy ogniowej tak od budynku prebendarskiego, iak też od kościoła Ś. M. Magdaleny zł polskich 27 i gr 15.* Od rowów z gruntów prebendarskich wypłacano policjantowi radomszczańskiemu 28 zł i 18 gr.⁵⁹

3. Kościół św. Marii Magdaleny

W ciągu XVIII w. prebenda podupadła nie tylko w sferze majątkowej, zaniedbano także sam kościół i jego budynek. Dopiero działania proboszcza radomszczańskiego, bp Augustyna Kozierowskiego⁶⁰, doprowadziły do polepszenia sytuacji⁶¹. Ogrodzono cmentarz, wstawiono do kościoła nowe dubeltowe drzwi, do innych wstawiono zamki, naprawiono podłogę. W kościele w tym czasie było kilka ołtarzy: św. Łazarza, św. Marty, Opatrzności Bożej i ołtarz główny św. Marii Magdaleny⁶². W 1789 r. poszerzono nawę, wykonano ją z drewna w konstrukcji zrębowej. Kościół do dziś dnia posiada wybudowaną wówczas od strony zachodniej kruchtę. W fasadzie nadwieży jest szczyt z okapem. Świątynia pokryta jest dachem dwuspadowym z wieżyczką na sygnaturkę⁶³. Na XVIII w. datuje się dzwonnice, możliwe więc, że i ona powstała w tym czasie⁶⁴.

Z inicjatywy ks. bp Kozierowskiego wybudowano też nowy dom dla prebendarza. Nie wiadomo, gdzie mieszkał do tego momentu. W 1788 r. zakupiono plac na budowę. Benedykt i Agnieszka Dudkowie odsprzedali swoje domo-

⁵⁸ Tamże, s. 145.

⁵⁹ Tamże, s. 155.

⁶⁰ Ks. P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965 - 1999. Słownik biograficzny*, wyd. II, Warszawa 2000, s. 222. Kozierowski Ignacy Augustyn (1708 - 1791) był prepozytem w Mstowie, sufraganem i kanonikiem gnieźnieńskim. Należał do zakonu kanoników regularnych, w którym przyjął święcenia w 1731 r. 22 XI 1762 prekonizowany biskupem tytularnym Adrane, sakrę biskupią przyjął 2 II 1763 w Skierniewicach. Po wyjeździe abpa Gabriela Podoskiego z kraju (1772 - 1777) został mianowany administratorem archidiecezji. W Radomsku zasłużył się odnowieniem kościoła farnego i należących doń budynków (R. Hube, *Kościół parafialny Stary ...*, s. 30).

⁶¹ R. Hube, *Kościół parafialny Stary ...*, s. 30, 47.

⁶² AACz, RŚMM, s. 131.

⁶³ *Katalog ...*, s. 19.

⁶⁴ S. Sankowski, *Z dziejów ...*, s. 128.

stwo przy ul. Krakowskiej, graniczące z kościołem. Otrzymali sumę 130 zł polskich [...] w przydatku do chatupy Plucińskiej zapustoszałej i ogrodów przy ul. Krakowskiej⁶⁵. Świadczy to o tym, że od kościoła otrzymali w zamian jakieś zaniedbane mieszkanie, do którego dopłacono wspomnianą sumę.

Długo mieszczanie radomszczańscy nie cieszyli się odnowionym kościołem. W czasie wojen napoleońskich świątynię zamieniono na magazyn⁶⁶. W 1812 r. oddział gospodarczy wojsk francuskich powierzył miejscowemu cechowi krawców reperacje mundurów. Na warsztat reperacyjny miał być przeznaczony właśnie kościół św. Marii Magdaleny, ale został on już wcześniej zajęty przez armię na magazyn⁶⁷. Takie wykorzystanie kościółka nie mogło nie wpłynąć negatywnie na jego stan. Stan budynku ciągle się pogarszał. Widząc zupełny brak zainteresowania nim u katolików, kościółek chcieli przejąć w 1843 r. miejscowi ewangelicy. Pisali, że [...] *stoi ciągle na ohydę dla miasta, na urągowisko dla żydostwa*⁶⁸.

Nie wiadomo, czy to groźba utraty kościoła na rzecz protestantów zmobilizowała radomszczan do podjęcia się renowacji. Faktem jest, że rozpoczęto dobrowolną zbiórkę pieniędzy. Magistrat upoważnił do ich zbierania kasjera Bednarskiego we wrześniu 1843 r.⁶⁹ Rachunki z przełomu 1843 i 1844 r. mówią o przychodzie 620 zł. Ogółem na ten cel zebrano sumę 841 zł, ale wydatki były znacznie większe⁷⁰. W czasie tych prac kościół [...] *został wewnątrz wyreperowany, a szczególnie przyciesie nowo pociągnięte, ściany przełożone, dach w części pokryty i w części materiał przysposobiony, jako to tarcice*⁷¹.

W 1851 r. znowu wrócono do prac remontowych. Zbieranie potrzebnych funduszy rozpoczęto już w 1848 r. Najpierw postarano się o deklaracje wpłat, a dopiero później przystąpiono do zbierania pieniędzy i materiałów budowlanych. Datki zbierano bowiem nie tylko w pieniądzech, ale także w materiałach, robociznie a nawet wódce⁷². Listę zamknięto w 1855 r. Zebrano łącznie

⁶⁵ AACz, RŚMM, s. 117 – 118.

⁶⁶ *Opisanie historyczne oraz topograficzno – statystyczne miasta Radomska w województwie kaliskim obwodzie piotrkowskim położonego*, Radomsko 1885, s. 10 -11. R. Hube, *Kościół parafialny Stary ...*, s. 47; S. Sankowski, *Z dziejów ...*, s. 128.

⁶⁷ „Gazeta Radomska”, Nr 22:1924. Ostatecznie warsztat umieszczono w baraku specjalnie w tym celu zbudowanym na ul. Krakowskiej. Francuzi za udzieloną pomoc złożyli na ręce magistratu specjalne podziękowania i pozostawili do dyspozycji dwie baryeczki francuskiego wina. Władze miejskie uznały za stosowne jedną z nich oddać cechowi a drugą zatrzymać dla siebie.

⁶⁸ Archiwum Państwowe w Łodzi, Łódzka Dyrekcja Szkolna, Akta Rządu Gubernialnego Warszawskiego, sygn. nr 1082, Pismo z 1/13 lutego 1843 r. do Gubernatora Cywilnego Guberni Kaliskiej. Ewangelicy czynili też próby przejęcia także zrujnowanego kościoła św. Ducha, ale i to im się nie udało.

⁶⁹ AACz, RŚMM, s. 163.

⁷⁰ Tamże, s. 165 – 172.

⁷¹ Tamże, s. 209.

⁷² Tamże, s. 157 – 161.

221 zł i 25 gr.⁷³ Zajmowali się tym panowie: Szwedowski (upoważniony do tego przez Dozór kościoła parafialnego 5/17 lutego 1851 r.⁷⁴) i Białkowski⁷⁵.

Tego samego dnia Dozór wystosował do mieszczan odezwę. *Świątynie Boga znajdujące się dzisiaj w Radomsku, świadczą, że nasi przodkowie byli bogoboynymi, że część majątków swych włożyli na wzniesienie i wyposażenie Kościołów, co teraz jest naszą własnością, ale niestety! Patrząc na to zniszczenie, zdaje się, że chwała nasza Bogu jest niemiłą a to dla tego, że nie szanujemy pamiątek nam zostawionych przez przodków, bo upadek tych przybytków Pańskich jest naszą główną winą. Rozbierać powody tego byłoby może i drażliwym i bezpożytecznym, należy więc zaradzić temu wcześniej, ażebyśmy sławą przodków poszczycić się mogli i chwałę Bogu miłą uczynili. Ta jest myśl nasza, ażebyśmy świątynie podnieść do należytego porządku, w tym celu kościół parafialny i kościół św. Ducha przedsięwzięliśmy z różnych funduszów i źródeł wyrestaurować, bez narażania parafii na jakąkolwiek składkę, zachowując dobrowolne ofiary od bogoboynych parafian na podniesienie kościoła świętej Maryi Magdaleny, dla parafian najwięcej pamiątek przechowującego, przy którym spoczywają zwłoki ludzi ze wszech miar czcigodnych, a naszych krewnych, powinowatych, przyjaciół, bliźnich, Chrześcijan, wśród*

⁷³ Tamże, s. 175 – 177. Zachowała się niepełna lista darczyńców na ten cel, nosząca tytuł *Lista dobrowolnych a nieuiszczonych ofiar na restaurację Kościoła M. Magdaleny*. Podajemy tu zadeklarowaną sumę i ewentualnie w nawiasie informacje na temat formy jej zapłaty lub przyczyny, dla których do tego nie doszło. Ożarowski Franciszek – 2 zł, Rutkowski Jacek – 6 zł (zapłacił), Demerle Antoni – 3 zł (zmarł), Makarowski Franciszek – 4 zł, Królikiewicz Wincenty – 4 zł, Fogdt Adolf – 4 zł (nieobecny), Biestrzykowski Teodor ze Smotryszowa – 10 korcy wapna, Wołski Łukasz – 2 zł, Kozłowski Dominik – 4 zł, Śpiewakiewicz Mikołaj – 6 zł, Muszyński Błażej – 3 zł, Zakrzewski Tomasz – 3 zł (zmarł), Popiołek Walenty – 6 zł, Pierzak Kazimierz – 3 zł, Syrkowski Maciej – 2 zł (zmarł), Chodzkiewicz Piotr – 3 zł, Starostecki Jan – 9 zł, Olczykiewicz wdowa – 2 zł, Strąbski Jan – 3 zł 10 gr (zmarł), Rutkowski Józef – 6 zł (zmarł), Cieciora Stanisław – 3 zł (zmarł), Zbroja Wojciech – 3 zł, Kochcicki Teodor - 10 sztuk tarcic, Wiliński Jakub – 4 zł, Ujejski Jacek – 6 zł 20 gr (zmarł), Głóchowski Konstanty 2 zł (zapłacił), Ościk Ignacy – 6 zł (zapłacił), Połoński Walenty – 2 zł, Malasiewicz Jan – 4 zł, Wesołowski Antoni – 3 zł, Jarzyński Andrzej – 3 zł, Karczewski Karol – 1 zł 15 gr, Wtorkiewicz Wojciech – 5 zł, Broszkiewicz Leonard – 5 zł, Sosieński Leonard – 6 zł (zmarł), Lorens Feliks – dał gwoździe, Poteralski Wawrzyniec – 2 zł, Piątek Stanisław – 2 zł (zmarł), Dębski Aleksy – 3 zł, Borowik Norbert – 3 zł (zmarł), Marczyk Jan – 6 zł, Pawłowski Jan – wódką zapłacił, Lesiński Rafał – 1 zł, Kasiczak Jan – 3 zł (zmarł), Magdalena (brak nazwiska) – 2 zł (zmarła), Rapczyński Tomasz – 10 zł, Nowicki Michał – 6 zł 20 gr, Marczyk Walenty – 4 zł (zmarł), Marczyk Maciej 2 zł (zapłacił), Balcerowicz Bartłomiej – 6 zł (wyszedł z miasta), Rzepecki Błażej z Kłekowic? – 6 zł 20 gr (zmarł), Lange Marcin – 2 zł (zmarł), Kłekowski Stanisław – 3 zł (wyszedł), Dębski Szczepan – 3 zł, Borkowski Józef – 6 zł, Wójcikowski Jan z Koniecpola – 3 zł 10 gr (zmarł), Wtorkiewicz Alojzy – 5 zł (zmarł), Zawadzki Teodor – 3 zł, Kozłowski Ludwik (zmarł) – 3 zł, od pan Nęckiej (nazwisko dopisane, brak imienia i sumy), Nowicki magazynier – 6 zł 20 gr (wyszedł), niewiadomy – 10 zł (wyszedł), Masłowski – 1 zł (wyszedł).

⁷⁴ Tamże, s. 215.

⁷⁵ Tamże, s. 219.

miasta na cmentarzu umieszczonym. Do nas więc należy, jako do wyznawców Chrystusa, przywrócić do przyzwoitego porządku. Tą myślą wiedzeni bogoboiśni parafianie przed kilku laty, za pozwoleniem Rządu, o ile składek z dobrowolnej ofiary wystarczyło, dokonali reparacyi tego kościoła wyżej rzezczonego. Dzisiaj zachęcony dozór przez różne osoby z parafii ofiarujące przyjsć w pomoc do wykończenia rozpoczętej reparacyi, ułożył Wykaz kosztów wydać się mających na podniesienie kościoła i cmentarza. Zebrał osoby mające zatrudnić się zebraniem dobrowolnej ofiary, podchlebając sobie, że w tak bogoboiśney, zamożnej i liczebnej parafii, ofiary nie zrobią żadnego uszczerbku, tem więcej, że Dozór przyjmować będzie wszystko z największą wdzięcznością pieniędzy, drzewo, cegłę, wapno, robotę pociągową i ręczną, byle to wszystko razem zebrane mogło wystarczyć na pokrycie kosztów dołączającym się wykazem wyszczególnionych. Do zbierania ofiary osoby uproszone, zaopatrzone będą w listy oparałowane do wpisywania ofiar własnoręcznie. Rachunki przychodów i wydatków zawsze będą otwarte do przeczytania każdemu zainteresowanemu⁷⁶.

W czasie tych prac odnowiono cmentarz, poprawiono otaczający go mur, wstawiono nową bramę i drzwi boczne na cmentarz⁷⁷. Naprawy wymagało prezbiterium, położono nową podłogę w kościele, babinie i zakrystii, poprawiono schody na chór i wieżę. Wykonano nową ambonę, odnowiono ołtarz główny, ufundowano dwa nowe ołtarze, nowe drzwi do zakrystii i drzwi frontowe oraz wiele pomniejszych prac. Ogółem wydano 6200 zł⁷⁸.

Kościół do stanu używalności wrócił jednak dopiero w 1857 r. za probostwa ks. Gajewskiego⁷⁹.

4. Prebendarze

Nielicznie zachowane źródła przekazały nazwiska kilku prebendarzy. Pierwszym z nich jest ojciec Stanisław Łobodek, który w dokumentach pojawia się w 1613 r. Był być może radomszczaninem z pochodzenia, gdyż nazwisko Łobodek pojawia się wśród tutejszych mieszczan⁸⁰. Dwa lata po Łobodku na stanowisku tym widzimy Alberta Rychlika⁸¹. W 1620 r. pojawia się ks. Waclaw⁸². Być może cytowany wyżej układ opisujący uposażenie i obowiązki duchownych wiązał się z objęciem przez niego tej funkcji.

⁷⁶ Tamże, s. 216, 220.

⁷⁷ Tamże, s. 218.

⁷⁸ Tamże, s. 221 – 223.

⁷⁹ R. Hube, *Kościół parafialny Stary ...*, s. 30, 47 – 48. Probostwo w Radomsku otrzymał 13 kwietnia 1854 r. Jego dziełem był gruntowny remont kościoła św. Lamberta.

⁸⁰ AACz, RŚMM, s. 6, 13.

⁸¹ Tamże, s. 9.

⁸² Tamże, s. 14.

W 1646 r. wspomniano nieżyjącego już Alberta Kapiszka, ale nie pewności czy można go łączyć z tą prebendą⁸³. W 1662 r. prebendarzem był wikariusz radomszczański, Andrzej Lacki⁸⁴. Od 1670 r. kościołem zajmował się Mikołaj Mękwirski, zmarły po 4 grudnia 1681 r. w Studziannej⁸⁵ (zob. Aneks nr I, gdzie przytaczamy jego testament). Nie wiadomo, czy bezpośrednio po jego śmierci zastąpił go Lambert Falkiewicz, pleban z Rozpry. W źródłach pojawia się on dopiero od 1687 r. i pozostawał w Radomsku do 1689 r.⁸⁶

Luka w dokumentacji źródłowej nazwisko następnego duchownego pozwala poznać dopiero wiek później. Kolejne informacje pochodzą bowiem dopiero z drugiej połowy XVIII w. W 1765 r. Romuald Hube wymienia niejakiego Bernackiego, ale nie podaje jego imienia⁸⁷.

W 1796 r. zapisano, że przez kilkadziesiąt lat nie było tu księdza. Potwierdził to w 1804 r. ks. Adamski, który uściślił, że stan taki trwał przez blisko 30 lat⁸⁸. W 1789 r. na prebendarza mianowano Maksymiliana Lisowskiego, który równocześnie był komendantem w Olesznie. Lisowski zmarł 28 kwietnia 1798 r.⁸⁹ Zastąpił go Wojciech Adamski, późniejszy pleban w Pławnie. Gdy odszedł do tej parafii, tymczasowym prebendarzem (od czerwca 1805 r.) był dziekan radomszczański, ks. Franciszek Jankowski. Ks. Adamski pomimo objęcia parafii w Pławnie zobowiązał się do odprawiania w kościele św. Marii Magdaleny raz w tygodniu mszy św. za fundatora aż do ostatniego dnia września 1805 r.⁹⁰

W późniejszym czasie, tj. od drugiej połowy XIX w. posługą duszpasterską w tej świątyni zajmowali się księża z kościoła farnego w Radomsku⁹¹.

Dokumenty dotyczące się tej prebendy przekazały informacje na temat kilku wizytacji kanonicznych tu przeprowadzonych. Pierwszą znaną przeprowadził w 1636 r. archidiakon uniejowski Łukasz Wilkoszewski⁹². Do następnej, której dokonał archidiakon uniejowski Andrzej Pruski, doszło w 1683 r.⁹³ Aleksy Proszowski, także archidiakon uniejowski, wizytował kościół w 1712 r.⁹⁴ Kolejną wizytację przeprowadził archidiakon uniejowski Franciszek Ksawery Grochowalski w 1765 r.⁹⁵ Do następnej doszło dopiero w 1800 r. i dokonał jej Franci-

⁸³ Tamże, s. 27.

⁸⁴ Tamże, s. 29 – 30.

⁸⁵ Tamże, s. 49, 74 – 75, 78.

⁸⁶ Tamże, s. 83, 102.

⁸⁷ R. Hube, *Kościół parafialny Stary ...*, wyd. I, s. XLIII, dok. nr XII.

⁸⁸ AACz, RŚMM, s. 131, 143.

⁸⁹ Tamże, s. 121, 125, 148, 152.

⁹⁰ Tamże, s. 155.

⁹¹ R. Hube, *Kościół parafialny Stary ...*, s. 48.

⁹² AACz, RŚMM, s. 23.

⁹³ Tamże, s. 151.

⁹⁴ Tamże, s. 103 – 104, 152.

⁹⁵ R. Hube, *Kościół parafialny Stary ...*, wyd. I, s. XLIII, dok. nr XII. Na temat Grochowalskiego zob. T.A. Nowak, *Duchowieństwo parafii Chełmo na przestrzeni wieków*, „Częstochowskie Studia Teologiczne”, t. XXXII, 2004, s. 106 – 107; tenże, *Chełmo. Zarys dziejów do 1945 roku*, Radomsko 2005, s. 214 – 215.

szek Jankowski, dziekan radomszczański i prepozyt kobielski⁹⁶. Dwanaście lat później w tym samym celu zjawiał się tutaj kanonik łowicki Michał Zdzeniecki⁹⁷.

ANEKS I

[71] *Copia Simplex. Testamentu Admodum Reverendissimi Nicolai Mękwiński, Praebendarii Sanctae Mariae Magdalenae Anno 1681, die 4 to Decembris Studziannae*⁹⁸.

In Nomine Domini Amen

Ja ksiądz Mikołaj Mękwiński Świętej Maryi Magdaleny Prebendarz, będąc zdrowy na umyśle lubo chory na ciele, a widząc się bliskim śmierci takową rzeczą moich od Pana Boga powierzonych, czynię Dispozycją. Nayprzód dziękuję Stworzycielowi moiemu za Jego Dobrodziejstwa osobliwie, że mnie niegodnego na Stan Kapłański powołał, w którym ja do ostatniego żywota meiego punkta, według Najwyższych Namiestników Chrystusowych trwać i żyć chce, mając nadzieję w Nayświętszej Matce Syna Bożego, iż na Sądzie Straszliwym Łaskawie obędzie się z grzeszną Duszą moją, którą w godzinę śmierci moyey w Jego ręcę Święte oddaie i polecam o przyczynę Nayświętszej Panny i Anioła Stróża Moiego i Patronów moich, aby się za mnie do Pana Boga przyczynili i grzechów moich odpuszczenie uprosili. Ciało moje według obrzędów kościelnych pogrzebione było w kościele przy którymbym natenczas dokończył życia meiego, a potem na pogrzeb leugię Czteryście Złotych Polskich, aby z tych pieniędzy Msze Święte odprawiano i co należy do pogrzebu sprawiono i ubogim jałmużnę dano.

Item zeznawam i leguję do Ołtarza Mikołaja Świętego Patrona mego przy Kościele Farnym Radomskim Złotych Dwieście na Fundacją, aby Altarysta pro tunc existens et eius Succedanei na każdy miesiąc Mszę Świętą iedną odprawował, za Duszę moją et Consangvineorum.

Item leguję i naznaczam do Ołtarza Corporis Christi ad eandem Ecclesiam Złotych Polskich Dwieście aby altarista pro tunc existens et eius successores na kwartał [71] dwie Msze Święte pro anima Consangvineorum.

Item zeznaję, iż In toto satysfakcją uczyniłem Jegomości Xiędzu Mikołajowi Cyrusowi Altaryście Świętego Karola w Krakowie u Panny Maryi w Rynku ratione pogubionych rzeczy należytych do tego Ołtarza, przez Xiędza Adama Kadzielskiego substituta meiego, za które rzeczy pogubione dałem Jegomości Xiędzu Mikołajowi Cyrusowi półczwarta sta złotych na co kwit iest iego.

⁹⁶ AACz, RŚMM, s. 141.

⁹⁷ Tamże, s. 145, 156.

⁹⁸ Tamże, s. 71 – 74. W cytowanym zespole akt znajdują się dwa odpisy testamentu, truga wersja (s. 67 – 69) spisana jest przez dwie różne osoby, o czym świadczą odmienne charakterystyki pisma. W nawiasach kwadratowych podajemy numery stron oryginału. Odpisy pozabawione są podpisów i pieczęci.

Item kapłanom co zostaią przy Kościele Farnym Radomskim złotych piętnaście na Msze Święte pro anima.

Item Wielebnym OO. Franciszkanom Radomskim pro anima mea złotych także piętnaście.

Item odkazię y naznaczam Maryannie Sobierayce Mieszczce Radomskiej złotych sto i suknię zwierzchnią futrem starym podszytą i sutannę starą y pościółkę moją oney oddaię.

Przy Roli w Gliniankach i inszych, które ma w używaniu zostawię i oddaię. Czarnocińską zaś rolę u Stawków powinnym w Garnku oddaię, którą im wolno będzie sprzedać i podzielić zarówno pieniędzmi.

Item córce Hybaliny złotych trzydzieści na posag daię. Item córce nieboszczki Fragi Maryannie także na posag złotych dwadzieścia a Bratu iey młodszemu złotych dziesięć, a Panu Józefowi Fradze Bratu starszemu oddaię rolę we dwoie stadia po zagonów pięć na Małym Międzydrożu. Item Mariannie Drużkównie ze Stobiecka daię złotych dwadzieścia, Gertrudzie Bratkównie złotych dziesięć, także Starostkom.

Item dzieciom Jakuba Chybały na Sukienki oddaię złotych dwadzieścia. Item Tomaszowi Kędrzyńskiemu złotych dwadzieścia. Item ubogim na Płaszczce zostającym przy Kościele Farnym Radomskim oddaię złotych pięćdziesiąt. Małkowi w Stobiecku na pożywienie oddaię złotych piętnaście. Item Rola Chocikowska⁹⁹ alias Gocał(?) [73] u Stawków podle Czarnocinskiej oddaię kapelanowi Bractwa Świętej Anny względem której będzie winien odprawować dwie Msze Święte co kwartał pro anima mea.

Item rola Secemska i przy niey drugą Woszczkowską nazwaną i Stodołę w teyże roli Succesoribus meis do Świętej Maryi Magdaleny i podle teyże Stodołę ku Więznemu idąc. Jędrychowska rola, której iest staien iedna w zagonów dziesięć oddaię do Świętej Maryi Magdaleny – względem których Ról i Stodoły będą odprawować Succesores po dwie Mszę Święte w każdy miesiąc, a nad to w każdy kwartał poiedney. Podle tych dziesięciu zagonów Jędrychowskiej Roli Admodum Reverendo Domino Lamberto Małkowicz Plebano Rozprzensi daie in vim gratitudinis Rólkę Piątkowską, której iest staien iedno zagonów sześć¹⁰⁰.

Item księgi wszystkie w Krakowie w altaryey w mansji moyey zostawione i Admodo Reverendo Domino Gregorio Stachowski Paenitentario Ecclesiae Archipresbyterialis Beate Virginis Mariae, meo amico concredowane, u którego klucze zostawiłem do tey mansii, te według rejestru odemnie podpisanego specyfikowane oddaię ad usum Congregationis Studzianensis Sancti Philippi

⁹⁹ W odpisie ze s. 68. w tym miejscu widnieje inna wersja nazwy tej roli – *Chocieszowska*.

¹⁰⁰ W tym miejscu kończy się kopia ze stron 67 -69. Poniżej inna ręka dopisała: *Ten testament niedokończony znajduje się cały w Książce Confraternis S. Annae, której tu się ręcznie wypisuie.*

Nerei perpetuo daruię. Łąk na gadce u brodu Dzieciom Hybeliny wdowy nazznaczam i leguię obligując, ażeby ich nie przedawali, ale zachowali do wzrostu swojego ad annos discreditoris, a tym czasem Pan Wojciech Burski iako wui tych Dziełek niechay używa, a za to co słusznosc u sumienie każe niech udziela tym Działkom upraszam.

Testamenty dawne, ieżeliby były i znalazły się, które tym niniejszym testamentem kassuię i anichiluię, a za Executorów tey Moiey ostatniey woli upraszam pokornie i obieram sobie Perillustrem et Reverendissimum Dominum Petrum Adamum Smuszewski Prepositum Congregationis Sancte Philippi Nerei Oratorii Studzianensis Secundum Reverendum Dominum Lambertum Fałkiewicz [74] Plebanum Rospieriensem et admodum Reverendum Dominum Joannem Perliński Plebanum Gorzkovicensem. Których to Ichmościów iterato upraszam, aby dla miłości Bożey niebyło im ciężko executi to wszystko, co jest ultime voluntatis meae, ale pro Legata iako się pokrewnym moim w Testamencie mianowanym chce i o to bardzo upraszam, aby ante approbationem Testamenti komu należą oddane były a dla lepszey wiary Ręka własną podpisuję się i pieczęć przykładam Świadcami do tego Aktu proszonymi.

Działo się w Rezydencyi moiey w Studziennym. Roku Tysięcznego Sześćsetnego Osiemdziesiątego Pierwszego, Dnia Czwartego Grudnia.

ANEKS II

Inwentarium Supellectilis Ecclesiasticae Ecclesiae Praebendarialis Divinae Mariae Magdalenae Radomscensis circa Resignationem huius Praebenda Die 28 Junii 1805 Anno conscriptum¹⁰¹.

Srebro Kościelne

*Kielich wewnątrz cały, zewnątrz częścią pozłacany jeden
Patyna do tegoż Kielicha z wierzchu z wierzchu pozłacana jedna
Votum srebrne ostatniey próby na Ołtarzu Ś. M Magdaleny bez pozłotu jedno*

Cyna

*Lustrów Cynowych na ołtarzu Ś. M. Magdaleny wiszących para jedna
Lichtarzy większych Cynowych par dwie
Lichtarzy niższych Cynowych z żelaznemi szczytami par cztery
Lichtarzy stołowych Cynowych par trzy
Pozytyw na Chórze, Piszczalki partim Cynowe, partim drewniane mające z dwiema Miechami w Skrzynce na spodzie umieszczone dosyć dobry i do grania zdalny jeden*

¹⁰¹ Tamże, s. 145 – 148.

Miedź

Kropielniczka przy drzwiach Kościelnych iedna
Kropielniczka w Zakrystii iedna
Kropielniczka w Prebendzie iedna
Kociołek do święconey wody ieden
Puszka na Chostye iedna
Krupka czyli Skarbunka do kwesty iedna

Dzwony i Dzwonki

Sygnaturka na Wieży w śródku kościoła ze sznurem iedna
Dzwony powiększe wiszące pod daszkiem z linami
Dzwonek przy Zakrystii wiszący ieden
Dzwonki przy Ołtarzach trzy

Apparaty

Ornat z Materyi białey w kwiaty z galonkiem białem szychowym srebrny cum omnibus requisitis ieden
Ornat biały kiteykowy mieniony, z galonkiem białym szychowym cum Stola manipulo i Veluni kiteykowym mienionym fioletowym ieden
Ornat biały Sycowy wyszywany w różne kwiaty z galonkiem białym szychowym cum omnibus requisitis ieden
Ornat Kałamaykowy czerwony z galonkiem białym szychowym cum omnibus requisitis z takieyże materyi ieden
Ornat z Materyi zieloney w kwiaty różne, z galonkiem żółtym, szychowym cum omnibus requisitis z takieyże materyi nowy ieden
Ornat kiteykowy siarczysty z galonkiem białym szychowym cum omnibus requisitis z takieyże materyi ieden
Ornat czarny perubianowy z galonkiem białym szychowym cum omnibus requisitis z takieyże materyi
Przykrycie pod Monstrancją adamaszkowe karmazynowe galonkiem białym szychowem obwiedzione
Velum białe atlasowe, z galonkiem szychowem zbytnie iedno
Firanki kiteykowe karmazynowe galonkiem białym szychowym wokół bromowane wiszące na Wielkim Ołtarzu iedne
Firanki rąbkowe białe nakształt siatki, wstążkami różowemi obszyte na około, na Ołtarzu Matki Boskiej Bolesney iedne

Antepedia

Antepedium materyalne na tle białym w kwiaty wyszywane z galonkiem białym szychowym u Wielkiego Ołtarza iedno
Antepediów drewnianych wróżne sztuki wyszywanych siarczysto malowanych u pobocznych ołtarzach dwa

Bielizna kościelna

Alba płótna cienkiego z koronką u dołu wstążką z listwą kitaykową kolorową jedno

Alba z kolińskiego płótna z koroną u dołu, listwą żółtą podszyta jedna

Komża z cienkiego płótna, z koronkami u dołu i u rękawów jedna

Chumerałów do Alb cztery

Korporaków pod kielich 5, Pacifikaterzy 12, efficit siedemnaście

Ręczników do lavabo do Ołtarzy trzy

W Zakrystyi Ręczników dwa

Obrusów Spodnich na trzech Ołtarzach trzy

Obrusów zwierzchnich z koronkami cztery

Cerata Zielona woskowana na Wielkim Ołtarzu

Przykrycia płócienne durkowane na trzy Ołtarze

Pasek włóczkowy farbowany jeden, niciany biały jeden

Żelazo

Krzyż żelazny z gałką na wieży w środku Kościoła jeden

Krzyż żelazny nad facjatą jeden

Zameczek francuski z Kluczykiem takimże w Cymborium

Szczypców do gaszenia świec para jedna

Książki

Mszał stary duży, nowo oprawiony jeden

Mszalik rękawialny potrzebujący oprawy jeden

Ewangeliczka nowo oprawna 1, agentka mała podszarzała 1

Kanony na wielkim Ołtarzu w Ramki i za szkło oprawione trzy

Sprzęty drewniane

Krzyż duży z Passyą Pana JEZUSA Ukrzyżowanego do Processyi jeden

Krucifixow drewnianych, żółto malowanych na Ołtarzach jest trzy

Lichtarzy drewnianych posrebrzanych para jedna

Ditt toczonych ciemno malowanych para jedna

Ambona ze schodkami drewniana żółto malowana jedna

Stalla przy Wielkim Ołtarzu po obu stronach stolarskiej roboty niebiesko malowane z podnóżkami 2

Ławek na Kościele stolarskiej roboty z podnóżkami po obu stronach dziesięć

W Zachrystyi Szafka w Framudze stolarskiej roboty z pułkami 3-ma nowa jedna

Tamże Mensa stolarskiej roboty ze 4ma szufladami na chowanie aparatów jedna

*Tamże na Mensie dwie Szafeczki w rogach bez drzwiczek na chowanie
Kielichów Mszalnych 2*

Pulpit drewniany malowany pod mszał jeden

Skarbunka przy Wielkim Ołtarzu z zawiaskami i skoblem żelaznym jedna

Na chórze stół drewniany z poręczą dla organisty jeden

Pacyfikał drewniany posrebrzany z Relikwią iuż dużo wytarty jeden

Lampy

*Lampa blaszana duża pobielana na sznurze wisząca przed Wielkim
Ołtarzem jedna*

Lamp szklanych do nalewania dziesięć

Ampulek szklanych białych para jedna

Fłaszka kwartowa szklana do nalewania wina

Obrazy

*Obraz duży na płótnie w Ramach Ś. Franciszka mocno przykurzony
jeden na chórze przed pozytywem wiszący*

*Obraz w Ramach na płótnie N. Panny Różańcowej i Ś. Dominika na ścia-
nie kościelnej od południa wiszący jeden*

*Obraz na drzewie malowany Zaśnięcia N. MARYI Panny staroświecki skła-
dany na kształt Greckich Obrazów na ścianie Kościelnej od północy wiszący
jeden*

Inne sprzęty

*Sukno czerwone czyli Wełniak czerwony od nakrywania Stołka przy
Wielkim Ołtarzu, na którym Skarbonka i Pacyfikał stoi jeden*

Gradusów drewnianych Stolarskiej roboty dwa przy wielkim Ołtarzu

Przy Ołtarzu matki Boskiej jeden

Przy Ołtarzu Ś. Łazarza jeden

Szczotka ze szczecin do obmiatania pajęczyny na drążku osadzona 1.